

väljare och valda

De i Sverige som är talesmän för socialismen brukar mestadels akta sig väldigt nogra för att hänvisa till de stater, där detta samhällssystem genomförts. I den mån det ändå sker, är det inte de närmast belägna socialistländerna som apostroferas. I stället åberopar man med förkärlek mera avsides liggande länder som Kina och Kuba. Den socialism, som man vill införa i det rika och industrialiserade Sverige, skulle alltså ha dem som förlagor.

De svenska socialisternas länderval är i och för sig begripligt. Den jättelika byråkratin, förföljelserna mot intellektuella och judar samt avgrunden mellan styrande och styrda som kännetecknar exempelvis Sovjetunionen manar knappast till efterföljd. Det är signifikativt att svenska socialister ibland använder uttryck som "frihetlig socialism". En känd skådespelerska talade en gång om den socialism som inte finns men som ändå finns någonsans. Med sådana honnörsord och halvt metafysiska beskrivningar söker man sockra sitt föga aptitretande budskap.

Också de svenska socialdemokraterna upplever intensivt problemet med den växande klyftan mellan de makthavande och medborgarna. Men partiet har det inte lätt. Längre har man monotont upprepat behovet av ökade statliga "styrmedel". Varför? För att öka den enskildes frihet, har det hetat. Man vill alltså minska medborgarnas frihet för att därigenom öka densamma. Paradoxen påminner om när centerpartiet en gång i början på 1960-talet föreslog en särskild skatt för att

staten med hjälp av de intäkter denna gav skulle kunna sänka skatten.

Veikko Vennamo, Anders Lange, Mogens Glistrup — det är en trist och oroväckande trio som vållat oerhörd indignation och sår av moralfradga från de etablerade politiska partiernas företrädare. Men det båtar föga att bara bli upprörd. Det är inte paraplyernas fel att det regnar eller de prostituerades att det förekommer prostitution. Vennamo, Lange, Glistrup, paraplyerna och de prostituerade är endast symptom på — det skall erkännas — olika ting, de tre förstnämnda på det som förefaller bli en avgörande fråga under resten av 1970-talet: den enskilde individens roll och förhållande till en svällande statsmakt.

Hur skall man undvika en Anders Lange i Sverige? Jag ställde i november i fjol den frågan till ett antal norska politiker av skilda schatteringar, och svaren var likartade. Det gäller framför allt att inte låta de offentliga utgifterna stiga för snabbt. Den enskilde har tröttnat på att stillatigande åse hur han själv tvingas rätta mun efter matsäcken, samtidigt som myndigheterna konsekvent struntar i det.

Givetvis kan man kritisera de människor, som protesterar genom att ansluta sig till utpräglade missnöjespartier, vars budskap är orealistiska och inkonsekventa. Men medborgarna reagerar många gånger irrationellt. I Sverige har de under mer än fyra decennier stött en regering som låtit de offentliga utgifterna och skatterna rusa i höjden. På samma gång har de via sina fackliga organisationer krävt höga

privata standardförbättringar och skarpt protesterat när de fått inflationskronor i lönekuverten som följd av att ekvationen inte gått ihop.

Någon har sagt att det enda skälet till att vi inte fått en Glistrup eller Lange i Sverige är att vi ännu inte haft en borgerlig regering. Möjligen är det så. Men det mesta tyder snarare på att vi måste få ett regeringsskifte just för att slippa sådana missnöjespartier.

Socialdemokraterna trampar vidare med sin centraliseringspolitik. De värsta följderna av denna söker man undvika genom att på varierande vis åstadkomma bättre kontakt med gräsrotterna. Partiets problem är dock att den politik och — framför allt — de mål man strävar efter av allt att döma leder till ett samhälle med en stor och stark statsmakt och med små och maktlösa medborgare — och ett bråddjup däremellan.

Åtskilligt pekar på att socialdemokraternas politik inte är gångbar i morgon. Det postindustriella samhället kräver ett visst mått av samhällelig styrning. Just därför är sannolikt en decentralisering av makt och ägande på alla områden, där detta är möjligt, en primär målsättning, som överensstämmer med de stora medborgargruppers önsknings och intressen. En sådan politik verkar de borgerliga partierna dessbättre vara beredda att driva. Får de chansen att göra detta i regeringsställning, har kanske en svensk Glistrup bara hälleberget att kasta sin draksädd på.

Matti Haggström